

28 Mist

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 6^a
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 16.
- 17.
- 18.

B. 481.

11.
AUCTORITATE
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
DOMINI

WILHELMI IX

HASSIAE LANDGRAVII RELIQUA

VIRO SUMME REVERENDO ET CELEBERRIMO

GEORGIO GVILELMO
RVLLMANN

S. S. THEOLOGIAE DOCTORI ET PROFESSORI DOCTISSIMO

MAGISTRATVM ACADEMICVM EIVSQVE
INSIGNIA

D. XVII JVLII A. MDCCXCIV

TRADET ET AD HVNC ACTVM

PROCERES ACADEMIAE PRAESTANTISSI-
MOS HOSPITES ET FAVTORES OMNIVM
ORDINVM ET DIGNITATVM
HONORATISSIMOS

ET AMANTISSIMOS COMMILITONES INVITAT

SIMVLQVE
DE ARGVMENTIS, QVAE PRO VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANAE
A VATICINIS ET MIRACVLIS DVCVNTVR, AB ILLIS, QVAE
INTERNAM EIVS PROBANT PRAESTANTIAM, HAVD
TEMERE SEPARANDIS

DISSERIT

JOANNES CHRISTOPHORVS
KVM MEL

LINGVAE GRAECAE PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS, ET
ECCLESIAE REFORMATAE PAROCHVS.

RINTELI TYPIS A. H. BOESENDAHL ACAD. TYPOGR.

12

STATUTATA
SERVATISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
D O M I N I

Religionem, quam Christiani ad normam divinae revelationis profitentur, veram, & tam ad tranquillandam, & sanandam conscientiam, quam ad vitae morumque moderamen recte instituendum, prae aliis omnibus Deum colendi modis, quotquot homines excogitavere, aptam, Deoque dignam esse, hoc non solum perhibent Christi cultores & asseclae ex fundamento, quod experientia comprobatur; sed & ideo quam maxime hanc suam religionem venerantur, quia divinae originis & auctoritatis criteria prae se fert eminentissima.

Haec criteria divinae auctoritatis utique magni ponderis & propterea aestimantur, quia fulcra veritatis christianae fidei sunt; quibus nulla alia religio, quam ea quae sacris literis V. & N. T. continetur, gaudet. Licet enim, fere cujusvis aliae quam Christianae religionis fautores, in sua religione aliquid veri, immo divini jactitent, quod vel in verbis, vel in horum interpretatione positum sit; divinam tamen originem & confirmationem, praecipuis veritatum positive revelatarum, asserre haud valent; quae Christianis in promptu sunt, & quas asserre, ut spei suae fundamenta, juxta 1 Petr. III, 15., illis officii est.

Duplicis generis itaque argumenta sunt, quae vel a certitudine historica; vel miraculosa fidei christianae patefactione & confirmatione; vel denique multis retro saeculis praedictione, statutoque tempore impletionem eventuum, ducuntur. Haec externa vocamus argumenta. Vel ex claritate & excellentia divinarum veritatum, quae ad conscientiam sanandam, eique solatium perferendum; & denique ad mores Deo hominibusque bene placentes formandos faciunt, Deoque hinc quam maxime dignae sunt doctrinae, depromimus probationes. Ad interna haec referuntur, pro R. C. argumenta. Utriusque generis argumenta indivulso nexu cohaerent necesse est. Externa enim argumenta pro R. C. quantumvis excellentia, sine veritatum quas probant explanatione, vel frustra & sine certo fine edita, magno quem praebent usu, destituerentur. Veritates contra, tam dogmaticae quam morales R. C. sine auctoritate divina, quam externa argumenta exhibent, humanae tantummodo forent auctoritatis hincque, vel pro lubitu hominum recipiendae vel spernendae, vel denique non ut divina effata agnoscendae, sed arbitrariae interpretationis, quo energiae dogmatum & praeceptorum quilibet se subducere possit, expositae forent.

Nee

libris Nec vana haec sunt, aut lusu ingenii quodam excogitata; sed nostris diebus, experientia comprobante, observatu necessaria. Sunt enim haud pauci, qui ad modum quorundam recentiorum angolorum (a) naturalis religionis tantum patroni, posthabita religione revelata, historica fide, miraculis, & vaticiniorum implementis comprobata, saltem ad sensum quendam moralem, vel etiam meram rationem humanam, quibuscum S. Scr. conveniat, & ad horum peculiarem dignitatem & vim doctrinarum, tantummodo provocant; & ita si non plane spernant divinitus revelatam religionem, tamen non majori reverentia eam prosequuntur, quam qua librum humana scientia & doctrinis quibusdam moralibus refertum magni facimus; scriptisque ethnicorum, e. gr. Senecae, Ciceronis libris de officiis, Antonini, aliorumque, non omnino spernendis; ac si divinae originis essent, plaudere videntur. Non diffitemur quidem haec scripta multa praeclara & sententiose proposita praecepta continere; multum vero abest, quin si indolem & fundamentum virtutum ab ethnicis commendatarum aequa lance pensitemus, tanti aestimare possimus, quanti interna Christianae religionis excellentia praestat. Hujus enim summa haec est, ut amorem erga summum Numen in hominibus excitet, & odium contra quodcumque peccatum, Deo nimirum displicens, quam maxime inculcet. Haec enim sapientiores ethnicorum non docuere, nec ex parte, quanto minus omnimode. Ut infinitam praestantiam doctrinarum J. C. prae illis gentilium eo melius cognoscamus, pauca afferre liceat. Illi gentilium Philosophi, v. gr. Plato, Cicero Epicretus, (b) mitto reliquos, qui etiam de meliori quaedam officia hominibus proposuerunt, haec officia jam conervarunt dum principales veritates, utpote quae homines quam maxime ad virtutem trahere debent non docuere, & ut sibi ignota, suo systemate non subtrahere. Hujusmodi enim sunt ut fundamenta reliquarum: doctrina de Deo unico, ejus essentia, & attributis infinitis; ejus providentia; & denique, quae tam de remuneratione piorum post hanc vitam, quam de poenis post fata impiis infligendis, merito praeceptis ethices, praemittenda, aut subternenda sunt.

Quo enim excellentiam praeceptorum moralium religionis christianae, prae illa gentilium, quae admodum jaclatur, eo melius ostendamus, notandum erit: ethnicorum doctores varia & quidem summi ponderis officia omnino non docuisse. Nil de magna corruptione humanae animae scire volunt; quin potius perhibent: sanam hominis mentem & incorruptam esse; hinc doctrinam de relapsen-

A 2

(a) Vid. A. D. Biblioth. XXI, pag. 440 XXV, 79 seq.

(b) England, George, über die Sittenlehre der Alten. Halae magdeb. 177.

tiae necessitate plane omittunt, quae, ut instituantur, praeceptis ethicis utique praemittenda est. Immo optimi memoratorum doctorum, de officiis erga supremum Numen, nil proposuerunt, (c) Hincque homines tandem, Deo, summo judici, rationes actionum suarum ut reddant obligatos esse, nil attulere.

Nullus antiquitatis Philosophorum quisquam, ad promovendam Dei gloriam, utpote ultimum omnium humanarum actionum scopum, homines pronos reddere studuit. Stoicorum vel Zenonis schola, suum sapientem, Jovi ad latus ponens, nonne superbiae magis, quam humilitati, quae homines decet, consuluit? Socratem si excipimus, qui primus emendationem hominum pro scopo habuit; quis reliquorum Philosophorum hoc idem sibi sumisit? Interim bonus ille Socrates, sua praecepta & consilia moralia, exiguo numero discipulorum concedidit, cavitque ne cui, quam qui intimae esset admissionis, placita magistri manifestarent. Denique & hoc notandum, quod pleborumque ethnicorum praecepta moralia, splendidis & comitis quidem sententiis sint expressa; fundamentis & motivis tamen agendi, uti supra monuimus, gloria nimirum Divina & remuneratione justa post fata, plane carebant. (e)

Comparemus jam ea, quae de virtutibus & praeceptis moralium N. T. & Apostolorum divinitus inspirata scripta, multa excellentius docent; & quantis motivis suas suffulciant doctrinas.

I. Novi Testamenti scripta commendant nobis observationem praeceptorum rationi conformium, justorum, & Deo quam maxime placentium (*εὐαρεστον τῷ Θεῷ*, Rom XII, 1 hoc vocatur.) II. Praeprimis adnotant, hominem ad imaginem divinam creatum, per peccata deformatum esse; hinc ad dignitatem hominis pertinere, ut omnem curam, restituendi hanc amissam divinam imaginem impendat, Ephes. IV, 24. V, 1. Matth. V, 48. ut simus perfecti, quemadmodum pater noster coelestis perfectus est. Ille auctor legum, à quo ubique & quocunque respectu pendemus, siquidem ille iudex qui & servare potest & perdere. Jac. IV, 12. III) Motiva quae nobis ad observanda praecepta in N. T. proposita sunt, ex amore, quo Deus unicus verus, homines amplexus est; v. gr. ex creationis, providentiae, redemptionis & sanctificationis operibus, derivantur; ut Deum aequè ame-

(c) Cicero in III libris, qui de officiis agunt, illorum erga Deum nullam fecit mentionem. Et officia hominum ex mente Stoicorum tradens, hominem magis ad superbiam, quam ad humilitatem, quae Deus virtutibus colendus est, deducit.

(e) Exempla desiderans adeat Walchii Lexic. philosoph. pag. 390 seq., imprimis 2614, seq. Barbeyrac dans la preface au Puffendorf Droit de la Nature & des Gens § 19, seq.

amemus, qui nos primum dilexit. Hic vero tener amor & gratitudo pro tot & tantis immortalibus beneficiis, in observatione legum moralium á servatore nostro latarum, ex ejus mente consistit, juxta Joh. XIV, 15. XV, 10.

IV) Ut bona haec praecepta eo melius observentur, pro humanae naturae statu, exempla & premia requiruntur. Illa nobis per totam S. Scripturam, praesertim illa, in vita servatoris nostri frequentia, proposita sunt. Haec, sive praemia, non quidem magni ponderis terrena, maxima vero futurae vitae aeternae ut *βραβεία* nobis promittuntur, voluntatem divinam observantibus.

V) Quum simus fragiles, praecepta divina vero carni & sanguini observatu difficilia, maximum nobis auxilium Spiritus sancti, tam quoad velle, quam quoad efficere promissum est. Luc. XI, 13. Jac. I, 5. Philipp. II, 13.

Haec breviter, (f) quò excellentiam internam dogmatum, imprimis moralium Rel. C. prae quacunq̃ue alia religione adstruam, & quò opposita juxta se invicem posita magis illucescant, pro instituti mei ratione, quae brevitatem suadet, ad varia momenta revocabo, ad ea nimirum, quae C. Religionem ob internum suum argumentum quam eminentissimam, prae illa, quae in scriptis gentilium depraedicator, demonstrant.

Imum Momentum continet veritates, de quibus dicere fas est cum S. Apostolo, I ad Cor. II, 9. „quae antea nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit; quae praeparavit Deus suis amatoribus. Nobis autem suo spiritu patefecit.“ Doctrina de Deo unico nempe, omnium rerum auctore & gubernatore in adventu I C, judaeos si exceperis, de quibus mox, vel plane nulla inter gentiles nec Athenis, nec Romae, sedibus ceteroqui aliarum scientiarum pulchri & elegantis, deprehendebatur; vel notitia veri Dei adeo erat deformata; ut secundum, ad Rom. I, 23. „immortalis Dei gloriam ad imagines, similes hominis mortalis & volucrum & quadrupedum & serpentium transtulerint.“ Haec vero non solum de stolidis & quasi brutis populis dici poterat; sed etiam de sapientioribus inter praeas gentes, utpote de Aegyptiis, Graecis & Romanis valet. Quot enim Athenis & Romae impurissimorum hominum statuae venerabantur! Nec mihi animus, nec hic locus est, impuritates & vitia ejusmodi Deorum enumerare, qui victimis & thure celebrabantur. Sapientiores, sed admodum pauci erant,

A 3

qui

(f) Plura, & quae de excellentia interna R. C scripta sunt desiderans, adeat *Squire* strafbare Gleichgültigkeit in der Rel. Leipzig 1764. *Fennings* über die innere Klarheit der Christl. Rel. Götting. 1770. *Haller* Briefe über die Einwürfe wieder die Offenbarung, Bern. 1778. *Bernard* Abhandl. von der Vortreflichkeit der Chr. Rel. Rost. 1754.

qui hunc cultum deridebant; neutiquam vero susceperunt cultui plebis contradicere; immo Socrates, sapientissimus inter praesicos, axiomatis instar ponebat: ne quis aliam, quam patriae suae religionem sequeretur, quae etiam Platonem, in nova, quam imaginabatur, Republica, perhibuisse scimus. Eandem fere tristem & obscuram de providentia, & mundi gubernatione, sibi formabant ideam Philosophi ante Servatoris nostri apparitionem in carne, & ejus promulgatum Evangelium. Supremum quidem Numen esse perhibebant; sed quale, ipsi ignorabant. Permulti, naturae inanimatae & Universi animam, Deum esse auctumabant; hoc est castra Pantheistarum sequebantur; nullus autem de providentia & mundi gubernatione quidquam sani protulit. Alii, numen suum ut ens plane otiosum, res & actiones hominum, vilium instar spernens, siveque solius & suae felicitatis studiosum concipiebant; quae Epicuri scholae sententia erat. Alii Deum ut ens minus perfectum, quod vel ex virium vel ex amoris defectu, vel denique ex incertitia, saltem quarundam terrarum & regionem curas ageret, sine ut singulis individuis prospiceret, statuebant.

Alii, Zenonis aeternae, Deum sibi formabant coeci entis instar, quod fato, & nescio quam necessitate cogeretur; cuius vi, ut mancipium quasi, raperetur. Ille denique qui providentiam liberam agnoscant, ex aspectu mali, quod hominibus, piisque inter hos, plerumque magis quam impiis accidit; Deum ut ens quoddam immitte & crudele sibi repraesentabant, utpote magis proclive hominum transgressiones puniendi, quam praecleara facta remunerandi. (g)

Judaeorum religio, quidem verum Deum unicum, a quo Universum, vel ad minimam partem ejus regebat, monstrabat; sed talem non plane benignum, qualem Christianorum religio omnimode docet.

Magis crudele & difficile placatu ens, ob sanguinis innumerarum victimarum profusionem, quam jussit, Deum sibi cogitabant.

Idem momentum, doctrinae, cujus clara notitia ethnicorum Philosophos fugiebat, hominis naturae spiritualis est. Licet enim sapientiores gentium, illud: *Nosce te ipsum*, pro basi omnis suae cognitionis venditabant; nihilo tamen secius asserere possumus, illos certi aliquid in hac tam gravi materia novisse.

Neque enim de natura animae humanae, an mortalis vel immortalis sit, constans & verum quid, illis notum erat; & si Socratem magnum pro suo saeculo virum exceperis, (qui tamen animae immorta-

litatem

(g) Ex professo, praeter *Pfannerum System*: Theol. gentil. Basileae 1697. & *Bruckerum Histor. crit. philos.* Lips. 1742. de hac re egit *Burri-guy Theologie payenne, ou sentimens des Philosophes & des peuples payens les plus celebres, sur Dieu, sur l'ame, & sur les devoirs de l'homme.* Paris 1753.

litatem non ex plenaria persuasione credebat, sed tantummodo suspicabatur, reliqui omnes Philosophi quidquam sani non protulere. Sed non hujus tam gravis & magni ponderis rei solum, sed praecipuis illius de mali origine, hi Philosophi inscii erant. Hominem insignibus animi dotibus, ornatum, ut illud prae omnibus reliquis creaturis considerabant divinae artis specimen, in quo natura videatur experta, quid efficere possit. Econtra illum hominem prae reliquis creaturis eminentem, si ad tot mala & vitia proclivem, & quasi flagellum societatis, ob pravitatem animi contra alios interdum quasi furentem considerabant, utrumque ab eodem benigno auctore productum esse, conciliare haud valebant; vel ut cum sacris litteris loquar, inter legem intellectus & legem membrorum vel motum animi malorum, certaminis originem detegere, omni cognitione plane destituebantur. Hinc duo sibi principia antiquissimi Chaldaeorum & Persarum Philosophi, aliud bonum, quod Oromazen, sive lumen; aliud vero malum, quod Arimanium, sive tenebras vocabant, sibi finxere. Horum princeps, quantum novimus, *Zoroaster* vel *Zordusht*; qui tempore Davi Hytaspidis. Saeculo V. ante Christum natum vixisse fertur. (h) Doctrinam hanc de duobus principiis, saeculo III. p. C. N. Manes ille, natione Persa, recoxit, cujus etiam placita Guostici, sive neoplatonici adoptarunt. (i) Quae inde fluebat opinio, haec erat. Alii, se ex lumine natos & Deo proprios esse imaginabantur; quae damnanda erat superbia; hinc alios, minus nobiles, ex mala materia formatos, ut irratiōnalia bruta, despiciebant. Sacrae litterae nobis contra non solum originem mali; hincque ad omnes Adami posteros devolutas pravas concupiscentias monstrant; sed sigillatim Jesus C. hominum servator, non solum excellentiam & immortalitatem animae humanae monstravit, sed etiam modum, quo pravitatem concupiscentiarum & animi motuum devincere, nosque ad imaginem Dei formare possimus, luculentissime monstravit; & adminicula, istam pravitatem in qua homo natus, legi divinae subjiciendi nobis comparavit.

Illius beneficium per religionem Christianam patefactum in notia & mediis Deum placandi consistit. Hominem enim reum ob legis transgressiones, & supremum Numen malorum vindicem esse, etiam gentiles jam dudum agnoverant; id quod sacrificia, ad illud Numen placandum, testantur, quae fere ubique ab illis offerebantur, immo adeo his in cogitationibus procedebant, ut quidam homines bello victos, immo primogenitos liberos, in sacrificia obtulerint.

Mich.

(h) Buddei *Histor. Eccles. V. T. pag. 1049.* Bracker, *Histor. Critic. philos. Tom I. p. 178 seq.*
 (i) prae aliis videantur Moshemii *Comm. de Reb. Christianorum ante Constant. M. pag. 728 seqq.*

Mich. VI, 7. & reliquis locis S. Scripturae. (k) Sit enim secundum quosdam eruditos, quod credere fas est, notitiam Deum sacrificiis placari, homines à Noacho accepisse, qui nempe post enatationem ex diluvio aquis, Deo ejusmodi, pro animi gratitudine testanda, obtulerat; & sic per suos filios ad posteros transtulisse; commixta tamen erat hæc sacrificandi caerimonia tot spuris ideis, ut id, quod sibi sacrificiis à Deo institutis latebat, expiationem hominum per sacrificium J. C., plane ignoraverint gentiles. Immo ipsi Israelitarum multi, quantumvis a Deo instructi, cujus etiam lex in eorum manibus scripta versabatur, ritus istos mosaicos, sacrificiorum oblationes, ut opus quoddam operatum strenue quidem observabant, sine ut cum Apostolo loquar, umbram, à futuris bonis, sacrificio J. C. nempe tandem pro hominibus offerendo, discernent; hincque ea, quae ad intercessionem apud Deum faciunt, intellexerint. Sublimem hanc doctrinam, religio christiana, satisfactionem nempe, omnibus numeris per J. C. absolutam, quaeque animos tranquillat, sola docet. (l)

IVtum eminens Rel. Christ. meritum versatur in eo, quod homines doceat recte ad normam Deo placentem, mores componere. Illa enim, quam servator hominum, Matth. V, VI, VII, protulit Ethice, & S. Paulus ad Rom. XII λογικῆν λατρείαν vocat, se rationi non solum commendat, sed & Deo adeo decens est, ut nullum dubium contra illam movere valuerint hostes revelatae religionis; quin potius multis nominibus ut excellentem depraedicarint. Ante tempore autem Evangelii inter nullam fere gentem hæc morum concinna & solida doctrina deprehendebatur; siquidem ipsi Judaei, magis in externis lustrationibus, quam interna animae purificatione & abstinentia à pravis operibus concupiscentisque, Deo placere existimabant. Multo vero parviorem obedientiam Religio Christiana, internam nempe cordis, suadet. Insuper & perfectiorem tabulam officiorum Evangelium hominibus tradidit.

Humilitatem cordis erga Deum, nempe exigens; quam gentiles plane ignorabant, & illam in Evangelio commendatam ταπεινοφροσύνην ad Philipp. II, 3 ut abjecti animi notam damnabant; non dicam quod gentiliū doctores hominem potius suis virtutibus superbientem, quam omnia ad Deum referentem primum reddiderint. Fa-teor quidem si ethice Gentiliū ut scientiam spectro, illos multa praecleara docuisse; attamen si cum religione quam profitebantur in nexu consideramus, quam multa sibi contradicentia ibi apparent. Libri ethnicorum doctorum multis rationalibus & justis legibus quidem referti, dam-

(k) Bryant von Menschenopfern der Alten. Götting. 1774. Jurieu hist. crit. des dogmes & des cultes. pag. 792. seqq. editi Amsterd. 1704.
(l) Hugo Grotius de satisfactione I. C., praefertim Cap. X.

victionem ethnicorum sapientibus dederit. (m) Id nempe intellexerunt, animam humanam, quantumvis simplicem & spiritualem, non eodem, quo corpus dissolvitur modo, interire; & si non interitura sit, neutiquam quatenam illius fors extra corpus foret, norunt. De hujus enim resurrectione & cum animâ tandem conjunctione, & ita corporis cum anima conjuncti felice aut triste sorte, nil plane suspicati sunt, quin potius illam non sperasse, ex illorum silentio liquet.

Iudaei quidem resurrectionem corporum sperabant, ut ex Joh. XI, 24. videmus; sed non omnibus haec erat persuasio, id quod Sadducaeorum sententia Matth. XX, 23 testatur. Haec enim Christianismi fides, doctrinâ de resurrectione J. C. ex mortuis, ejusque ascensione in coelum, ita comprobata est, ut S. Paulus II ad Timoth. I, v. 10 scribat: „Nunc repraesentatum est adventu Servatoris nostri Jesu Christi, qui mortem abolevit & vitam ac immortalitatem collustravit per Evangelium.“

Haec, quae breviter de *internâ excellentiâ* doctrinarum Religionis Christianae attuli, quidem proprio corruscant lumine, & quam maxime se commendant; attamen non inficiandum est, illas omnium hominum assensui haud fore accommodatas, nisi externis corroborentur, pro sua divinitate argumentis. Proclivitas enim hominum, multa ut in se rationi jam pervia, & ut ab hominibus bene excogitata, posteaquam nimirum in sacris literis revelata sunt, ut sibi debentia recipere, neutiquam vero spiritui divino accepta referre, nota est.

Varia autem, quae in salutem hominum à Deo patefacta sunt, & de quibus cum Apostolo fatemur: „quae nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, quae praeparavit Deus suis amatoribus; nobis autem spiritu suo patefecit, „I Cor. II, 9 & 10; uti ex. gr. satisfactio per Christi Sacrificium parata, per paucos olim & hodieum placuit, quibus nil credere libet, quam quod ingenio penetrare possunt, & quod palato suo superbienti arridet. Ad hoc inprimis severa Christi moralia praecepta pertinent, quarum observationi non solum aeterna beatitudo ex gratia promittitur, Matth. V, 8; sed etiam à suis cultoribus non fucata sed pura, ab omni vitii genere sese continue removen- tem vitam exigit I Thess. V, 22. His inquam, licet salutaribus & omni receptione dignis doctrinis quis fidem fecisset, nisi divina auctoritate comprobatae essent, & ut cum S. Apostolo loquar eadem Epist. ad Thess. II, 13 non ut τὸ Θεῶν λόγον, ἀλλὰ λόγον ἀνθρώπων mortales recepissent. Istis igitur argumentis, quae pro interna excellentia R. C.

ad-

m) Senecae verba memorabilia, de animae immortalitate titubantis, „Mors aut enecat aut emittit,“ vid. Epistol LXXII, mitto multa alia ejusdem notae testimonia.

adduximus, necesse est, ut & illa, quae externa argumenta vocamus, & quae pro ejus divina origine & auctoritate militant, jungantur. Haec argumenta ad tria potillimum referre possumus, quae breviter perstrigendo haec sunt.

1) Argumenta uti vocantur moralia, quae historica fide & certitudine nituntur, (n) probant Jesum Christum vixisse eo tempore quo sacri scriptores perhibent; illum ea, quae in nostris versantur manibus docuisse, morte truculenta innocenter, interemptum, à mortuis fuscitatum tertio die, (o) in caelos sublatum, & ex his suos discipulos, qui testes plerorumque dictorum & factorum ejus fuerant, donis spiritus sancti instructos, ad publicandum quae viderant & audiverant ad plerasque tunc temporis notas, gentes misisse; quorum apostolorum testimonio & nosmet instructi, ea quae ita pro veris habemus, omni assensu credimus. (p) Huic argumento accedit probitas & dexteritas testium, qui, siquidem viri fidei sincerrimae, firmum testimonium perhibuerunt illarum quae viderant & audiverant rerum & verborum I Joh. I, 1 seq. quibus etiam non alius quam nobilis hic erat scopus: homines nempe arcto virtutis & amoris vinculo invicem devincire, & hinc totum humanum genus religione cum Deo reconciliare. Ad haec pertinent, quod plures quam quingenti testes, uno eodemque tempore Jesum à mortuis resuscitatum viderint I Cor. XV, 6, hocque non lucri aut voluptatis causa, siquidem illos dirissimae expectabant poenae, quas etiam propter hoc testimonium à Iudaeis & gentibus paratas, tota fere vitae suae duratione, Evangelium praedicando, sustinuerunt. Nihilo tamen secius haec de Christo doctrina fere imperium totum romanum, tunc temporis haud exiguum, adeo perccepit, ut S. Paulus ad Rom. XV, 18, 19 his verbis testari possit: „Nam ne quidem eloqui aulam, quod in Christo glorior apud Deum, quid

B 2

- (n) De natura & robore argumentorum ex historia ductorum, vide *Houtville erwiesene Wahrheit der Christl. Religion durch die Geschichte* Fft 1745, libr. I Cap. 2do; & quod historia veritatem religionis Christ. probet, ibid. cap. 3tio pag. 170 seqq. *Lardner Fides historiae evangelicae veterum scriptorum testimonii confirmata* Braemae 1733. Proluxe de origine, natura & caractere certitudinis historicae moralis legit *Ditton*, *Wahrheit der Christl. Religion*, Cap VI. *Harwood* Einleitung in das studium des N. T. Part. I, Cap. I sectione II, & plures alii.
- (o) Praeter citatum Dittonium, videatur *Gilb. West über die Geschichte der Auferstehung*. J. C. Riga 1780.
- (p) *Biscoe*, Richard, *Erläuterung der Apostelgeschichte, als ein Erweis von der Wahrheit der Christlichen Religion* Magdeb. 1751 *Lyttleton* anmerkung über die Bekehrung und das Apostelamt Pauli, Hannover 1748.

quid effecerit per me Christus tum verbis tum re. Tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritus vi, ut ab Hierosolyma per circuitum usque ad Illyricum, omnia Christi evangelio repleverim, & quae sequuntur.

Provocat igitur II^{do} Apostolus ad *Miracula* per Christum, ad fidem religioni christianae faciendam, à se patrata; quod alterum externum pro veritate religionis C. est argumentum; sine quibus & ipsa divulgatio Evangelii in tam brevi tempore peracta, & constans confessorum ejus professio, inter prima & maxima referenda esset miracula. Haec insignia à Christo & per illum edenda, suam inter gentes promulgandum doctrinam confirmantia miracula, jam in V. T. ad characteres & criteria veri Messiae referebantur, de quibus inter alia, insignia sunt loca, Ec. XXXV, 5. & XLII, 1. „Tunc & coecorum patefient oculi, & surdorum reserabuntur aures, cervi ritu saliet claudus, ovabitque lingua muti, Ecce meus servus jus edet gentibus, non clamabit, non queritabitur, - jus ad veritatem perducet.“ Ad haec opera Christus ipse Joh. V, 36. provocabat; missos illos à Ioanne Baptista ablegans, Matth. XI, 5. dicens: „at ego testimonium habeo majus quam Ioannis. Quae enim opera mihi perficienda tradidit pater, haec ego quae facio opera, de me testantur, me à patre esse missum.“ Miracula tamen J. C. quò prae multis aliis diiudicatis, suscitatio mortuorum, filia lairi, juvenis Nainitici, & Lazari pertinent, (q) ad doctrinam, quam ipse in salutem hominum proposuit firmandam, & quae post ejus in coelum ascensionem, ab Apostolis in nomine I. C., uti ipsi semper profitebantur, eundem in finem facta sunt, inimicis religionis christianae occasionem contradicendi praebuerunt. Quod haec miracula revera evenerint; hoc ob certitudinem moralem diffiteri non valebant inimici; asserunt potius non vi supernaturali, quin potius naturali, illis apostolis cognita, patrata esse. Aut hoc sibi sumunt: quod aliarum falsarum religionum conditores etiam ejusmodi fecerint. Inter hos praefertim numeramus illos auctores anglos, Matth. Tindalium, Thom. Morganum, Thom. Woolstonum, Dav. Hume, & qui hos sequuntur. Hi in contentum religionis I. C., miracula, vel potius officias gentilium, v. gr. Vespasiani, Serapidis Dei adminiculo, Alexandriae coeco visum restituentis, (Taciti Histor. lib. IV, cap. gr. Suetonius in Vespasiano, cap. VII;) & in ecclesiis Rom. Pontifici addictis, factas allegant, & ad latus miraculorum I. C. & apostolorum ponunt.

No-

(q) vide *Lardner* Vertheidigung de Wahrheit und Göttlichkeit dreier Wunder unsers Erlösers, gegen Thom. Woolstons Einwürfe Zelle 1751.

Nobis brevitati, quam scopus suadet inservientibus, ea ab inimicis memoratum in finem allata reseilere, suffecerit, illos scriptores, qui ex professo has nugas refutarunt, nominare (r)

Progredior jam ad tertium argumentum pro Verit. Rel. C. externum, nempe ad illud, quod à vaticiniis accurate impletis defumitur. Vaticinia nempe merito miraculis adnumerantur, & cognitionis, uti illa, de quibus in antecedentibus egimus, miracula potentiae vocare possumus. Deum auctorem esse vaticiniorum in aprico est, siquidem nec hominis nec angeli perspiciatâ, futura contingentia praedici possunt. Sunt vero duplicis generis haec vaticinia; nempe Imo ea, quae nativitatem, fata, mortem & resurrectionem, denique ascensionem; I. C. & effusionem Spiritus S. praedixerunt, & quae in nulla alia persona, quae unquam in hoc sublunari mundo vixit, testante historia omnium locorum & temporum, impleta suat. In J. C. autem unico consummata esse, ex testimonio fide dignissimorum virorum certo certius novimus. Ipse etiam servator hominum, coram Iudaeis, infensissimis suis inimicis ad haec, de se praedicta, multoties provocavit; quarum ad V. T. provocationum, unum prae aliis citamus locum, Ioh. V, 39 „Scrutamini Scripturas, quandoquidem vos aeternam habere vitam putatis, & ea sunt quae de me testantur, & tamen ad me venire non vultis ut vitam adipiscamini.“

Ido Vaticinia à Jesu ipso, ut futura contingentia praedicta. Ne nimis prolixus sim, ad duo revoco. Primum, Vaticinium J. C. de excidio Hierosolymarum, & circumstantiis hoc excidium tam antecedentibus quam subsequenter. Fore nimirum, juxta Matth. XXIV, Marc. XIII, Lucae XIX, 41 seq. XXIII, 28. ut bella, fame & peste juncta, excidium Hierosolymarum antecedat; Judaei omni impietate dediti, ruinam urbis promoverent, quò illa urbs adeo in latronum speluncam conversa, (Zelotarum tempore obsidionis scilicet vefaniâ,) tandem omnimode à suis inimicis diruta, ut nec lapis lapide superstructus

B 3

structus

(r) De miraculis Pythagorae, Vespasiani, Hadriani, Apollonii Thyanaei, vide *Moshemii* Dissert. ad Histor. E. pertin. I, p. 155, II 306. De Miraculis Francisci de Paris, quondam Diaconi ad aedem divi Medardi Lutetiae Parisiorum circa annos 1727—1731, ut fertur, editis, vid. *Biblioth. raisonnée* XIX, 393—433. XX, 178—229. & 243—266. *Les Wahrheit de Christi Religion* § 43—45. Denique de liquefacto Sanguine divi Januarii, Neapolitanorum patroni, admoto nimirum cranio ejus, videatur *Christ. Math. Pfaffii* Reponse à la quatrième Lettre du pere Scheffmacher, sur l'invocation des saints p. 49. Taceo, Chemicum insignem, Casp. Naumannum, Berolinensem, praesente Rom. Imperatore hoc prodigium imitatum esse. vid. *Miscellanea Duysburgensia*, Tom 2, fasc. 1, p. 195 seq.

fructus maneret. Multos falsos Messias surrecturos; Ecclesiam Servatoris quidem magnas persecutiones subituram, — quod tamen nihilo secius Evangelium per omnes gentes prius oporteat publicari, neminemque Christianorum, sub illa clade Hierosolymitana violenti interiturum fore; siquidem Peilam urbem finitimam Coelestriae, Christiani hoc vaticinio sui servatoris admoniti confugerunt. (†) Haec & quae sunt plura praedicta, hominis ingenio haud prospicienda, evenerunt, uti hos eventus ex narratione historiographi judaici, Flavii Iosephi, & aliorum fide dignorum testium, memoratorum eventuum partim coaevorum, partim non multo post viventium, perbene nos scimus Christiani. Ne tamen & in hoc, quod instituto, tam de impletis in I. C. vaticiniis V. T., quam de his, quae Christus ipse vatecinatus est, & suo tempore evenere, uberius scripserunt (‡)

Ex haecenus dictis patet, Veritatem R. C. quidem ex singulo jam allegatorum argumentorum elucere, & proprio suo splendore lumine, sive ex veritatibus in salutem hominum per illam patefactis, sive ex miraculis & vaticiniis, quae sigillorum instar, litteris in fidem publicam datis, annectuntur. De his id valet, quod Nicodemus Joh. III. 2. dicebat: „nemo potest tam miranda facere, quae tu facis, nisi adsit illi Deus.“ Quum tamen haec edita miranda, non à quolibet homine, an veri nominis sint miracula, discerni possint, utpote quae ad veram doctrinam firmandam faciunt; necesse est, ut non haec sola, sed juncta cum doctrina J. C. considerentur argumenta: hoc est: an Ostentationis aut lucri gratia fiant ejusmodi miranda; vel an ad verum Dei cultum promovendum spectent? Hoc etiam & inde patet, quia ipse Deus, Deuter. XIII. v. 1-3 Israëlitis interdixit, „ne ob facta, sive prodigia cuiuscunque vati aut somnatori ejusmodi edenti, fidem faciant; idque ob signum aut prodigium vobis ab illo praedictum, & tamen vos idem cohortetur ad alienos Deos, vobis ignotos sequendos colendosque: nolite illis aut vatis orationi aut somnatoris obtemperare somnio; tentat enim vos Jovah Deus vester, ut discat, an se toto corde atque animo amittis.“

Haec

(†) Enseb. Hist. l. 3. c. 5 Epiph. Haer. 29. c. 7.

(‡) Ex multis aliis nomino *Kidderum & Chandlerum*, *Jesús der wahre Messias*. Rostock 1751. 4to P. D. Huetium, *Demonstrat. Evangel. Amstelod.* 1680. Proposit. VIII & IX. Wagenfeil *teia ignea Satanae*, in annotationibus. Altdorf. 1681. Thom Scherlock, *vom Zweck und Gebrauch der Weissagungen*. Lemgo 1749. Praeprimis Thom Newton *Abhandlungen über die Weissagungen*. Leipz. 1757 part. II, pag. 17—281.

Haec etiam cum Jesu Christi ipsa admonitione conveniunt Matth. XXIV, 24. „Existunt falsi Christi, falsique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur, si fieri posset, etiam electi. Similiter sanctus monet Paulus 2 ad Thess. II, 9. 10. „quod existet ille scelerosus, cujus adventus, satanae opera, erit cum omni salforum prodigiorum, portentorum, miraculorum, genere, cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem, quoniam veritatem amoris, quò salvi fierent, non admiserint.“

Concludamus igitur: si miracula omnem animi nostri attentionem excitant, impelluntque quò doctrinam propositam exploremus, tunc ipsa doctrina simili ratione nobis detegat, unde ejusmodi miracula veniant; divinaeque, ab illis, quae, ut cum Apostolo modo citato loquar, opera satanae sunt, discernere nos doceat. Hae duae res, nunquam à se invicem separandae sunt; quin potius una alteri testimonium perhibeat. Sit doctrina fidei mihi proposita omnium excellentissima, miraculis autem non confirmata; ex quibus tandem novero illam à Deo venisse? Uti humanam doctrinam, quae nullam aliam prorsus meretur fidem, quam quae ratione cognitae veritati convenit, & quam credere fas est, prout cujusvis ratio, vel concipiendi modus permittit. Econtra, sint miracula vel miranda adeo magna, ut omnem quasi humanam notitiam superent; verum ad firmendam profanam aut irreligiosam doctrinam edita, ut vel verum Deum abnegem, vel fictos Deos adorem, angue pejus illam doctrinam vitabo, & ut satanae operam, rete mihi tendentis considerabo. Si vero has duas res, magnitudinem miraculorum nempe, & puritatem doctrinae conjunctas videro, manifesta miracula inquam ad confirmandam doctrinam in se excellentem & perfecte sanctam, solum eò collineantem, quò amorem Dei & odium contra peccata insillet, istum virum has veritates proferentem, & his criteriis munitum, ut à Deo missum reputabo, qui mihi Dei voluntatem revelare, viamque ad aeternam salutem pandere vult. Is mihi in itinere ad vitam beatam solus auctor & suavor, is unicus mihi dux esto!

Restat ut jam solemnia anniversaria academiae ad diem XVII Julii hujus anni indicem, quo ex jussu optimi Principis, patriae patris GVILELMI IX, SERENISSIMI HASSIAE LANDGRAVI, RELIQUA, ACADEMIAE SVAE ERNESTINAE NVTRITORIS AC RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI, majorum more, legitime electo, & clementissime confirmato, futuri anni Prorectori, Viro summe reverendo
&

— 2 —
 & celeberrimo Georgio Guilelmo Rullmann, S. S.
 Theologiae Doctori & ejusdem in hac academia P. P. O. me-
 ritissimo, brevi, praemissa oratiuncula, *de vera notione liber-
 tatis civilis caute instituenda*, fasces publice tradam academicos,

Magnificus autem successor, pro sua, quam novimus
 ampla & solida eruditione, *de repurgatione Sacrorum hodie recte
 aestimanda*, solemni oratione, Prorektoris munus capeffet.

Quo igitur hic actus omni splendore niteat, Magnifi-
 cum Dominum Cancellarium, omnium ordinum Professores,
 bonarum literarum fautores quoscunque honoratissimos, im-
 primis autem cives academicos, patriae & nostrae optimaе
 spei juvenes, enixe precor, hunc actum sua ut praesentia con-
 decorare, illustrioremque bonis votis reddere velint,

D. Rintelii d. XIII Julii MDCCXCIV.

Fd 4962

ULB Halle
001 015 370

3

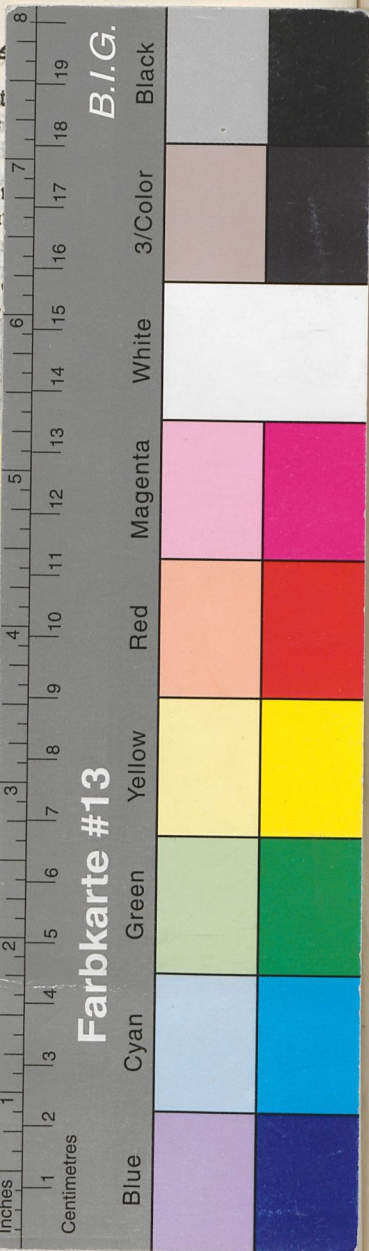
h. a.
sb, a

(f)

2.5.

AVCTORITATE
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
DOMINI

WILHELMI IX
HASSIAE LANDGRAVII RELIQUA

VIRO SUMME REVERENDO ET CELEBERRIMO
GEORGIO GVILELMO
RVLLMANN

S. S. THEOLOGIAE DOCTORI ET PROFESSORI DOCTISSIMO
MAGISTRATVM ACADEMICVM EIVSQUE
INSIGNIA

D. XVII JVLII A. MDCCXCIV
TRADET ET AD HVNC ACTVM
PROCERES ACADEMIAE PRAESTANTISSI-
MOS HOSPITES ET FAVTORES OMNIVM
ORDINVM ET DIGNITATVM
HONORATISSIMOS

ET AMANTISSIMOS COMMILITONES INVITAT
SIMVLQVE
DE ARGUMENTIS, QVAE PRO VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANAE
A VATICINIIS ET MIRACVLIS DVCVNTVR, AB ILLIS, QVAE
INTERNAM EIVS PROBANT PRAESTANTIAM, HAVD
TEMERE SEPARANDIS

DISSERIT
JOANNES CHRISTOPHORVS
KÜMMEL

LINGVAE GRAECAE PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS, ET
ECCLISIAE REFORMATAE PAROCHVS.

RINTELII TYPIS A. H. BOESENDAHL ACAD. TYPOGR.